

การใช้คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวนภาคอีสาน

The Usage of Personal Pronouns in Isan Thai-Phuan Ethnic Group

กัญณฐา พงศ์พิริยะวานิช¹ / จารุวรรณ เบนจาทิกุล²

Kannatha Phongphiriyawanit / Charuwan Benchathikun

¹ สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Thai Language Program, School of Liberal Arts, University of Phayao

² สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Thai Language Program, Faculty of Humanities and Social Sciences, Udon Thani Rajabhat University

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทยพวน ภาคอีสาน เพื่อศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนาม ของชาวไทยพวน 3 ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ 15-25 ปี ช่วงอายุ 35-45 ปี และ ช่วงอายุ 55-65 ปี พื้นที่วิจัย คือ 1) หมู่บ้านบุสม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2) หมู่บ้านถ่อน อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี และ 3) หมู่บ้านโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย ซึ่งรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามและการบันทึกเทป ผลการวิจัย พบว่าชาวไทยพวนมีการใช้คำบุรุษสรรพนาม ทั้งหมด 193 คำ โดยแยกประเภทของคำบุรุษสรรพนาม ได้แก่ 1) คำบุรุษสรรพนามที่ 1 จำนวน 42 คำ 2) คำบุรุษสรรพนามที่ 2 จำนวน 95 คำ และ 3) คำบุรุษสรรพนามที่ 3 จำนวน 56 คำ ทั้งนี้ยังพบว่าชาวไทยพวนภาคอีสานได้ใช้คำบุรุษสรรพนามตามบริบททางสังคม ได้แก่ กาลเทศะ เพศ อายุ ความเป็นเครือญาติ ความสนิทสนม ความสุภาพ และการแสดงอารมณ์ โดยคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ตามกาลเทศะ จัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ความเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพศ คือแบ่งตามสภาพเพศ ได้แก่ เพศชายและเพศหญิง อายุ แบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ 1) ช่วงอายุ 15-25 ปี 2) ช่วงอายุ 35-45 ปี และ 3) ช่วงอายุ 55-65 ปี ความเป็นเครือญาติ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ความเป็นเครือญาติกันและไม่เป็นเครือญาติกัน ความสนิทสนม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ สนิทสนมกันและไม่สนิทสนมกัน ความสุภาพ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ แสดงความสุภาพและไม่แสดงความสุภาพ การแสดงอารมณ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ แสดงอารมณ์พอใจและแสดงอารมณ์ไม่พอใจ ผลการศึกษายังพบว่า ชาวไทยพวนทั้ง 3 ช่วง ยังคงมีการรักษาและมีการใช้คำบุรุษสรรพนามภาษาไทยพวนภาคอีสาน ได้แก่ คำบุรุษสรรพนามที่ 1 คำบุรุษสรรพนามที่ 2 และคำบุรุษสรรพนามที่ 3 นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทยพวนภาคอีสานมีการนำคำบุรุษสรรพนามภาษาไทยถิ่นเลย ภาษาไทยถิ่นอีสานและภาษาไทยกลางมาใช้ร่วมด้วย

คำสำคัญ : คำบุรุษสรรพนาม ภาษาไทยพวน การเปลี่ยนแปลงภาษา

Abstract

The research aimed to study the usage of personal pronouns in Thai-Phuan Ethnic group. The study investigates the usage of personal pronouns in three Thai Phuan Ethnic groups dividing by age ranges which are 15-25 years old, 35-45 years old, and 55-65 years old. The research area of this study was at Buhom Village of Chiang Khan District in Loei Province, Thon Village of Ban Phue Disdrict in Udon Thani Province, and Pho Tak Village of Pho Tak District in Nong Kai Province. The data was collected by questionnaires, informant interview, and video recording. The results showed that Thai Phuan people totally used 193 personal pronouns which can be classified into four categories as follows: 1) There were 42 first person pronouns; 2) There were 95 second person pronouns; and 3) There were 56 third person pronouns. Moreover, the data indicated that Isan Thai-Phuan employed person pronouns according to cultural contents such as occasion, gender, age, relatives, familiarity, politeness, and feeling expressions. These points can be explained as follows: According to the usage in occasions, it consisted of two types which were formality and informality. Genders involved males and females. Ages can be divided as periods of 15-25 years old, 35-45 years old, and 55-65 years old. For relatives, there were close relatives and unrelated relatives. Familiarity included familiarity and unfamiliarity. Politeness were showing politeness and not showing politeness. Feeling expressions consisted of satisfaction and dissatisfaction. In addition, the results illustrated that Isan Thai-Phuan whose age ranges were 15-25 years old, 35-45 years old, and 55-65 years old remained the usage of Isan

Thai-Phuan personal pronouns. Those were first person pronouns, second person pronouns, and third person pronouns. Besides, Isan Thai-Phuan ethnic group also applied the usage of Loei personal pronouns, Thai-Isaan dialect, and Central-Thai dialect altogether.

Keywords: Personal Pronoun, Thai Phuan language, the language change.

บทนำ

การจำแนกชนชาตินอกจากจะใช้เกณฑ์ทางประเพณีวัฒนธรรมการแต่งกายแล้ว ภาษายังจัดว่าเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญในการจำแนกชนชาติในสังคมด้วย ภาษาไทยสามารถแบ่งภาษาประจำภูมิภาค (Regional Language) หรือภาษาไทยถิ่น (Thai Dialects) จำนวน 4 ถิ่น คือ (เรื่องเดช ปิ่นเชื้อนชาติ, 2531 : 28 ; สมทรง บุรุษพัฒน์, 2543: 27; วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2549 : 1) 1) ภาษาถิ่นไทยกลาง (Central Thai Dialect) 2) ภาษาถิ่นไทยใต้ (Southern Thai Dialect) หรือเรียกว่าภาษาปากซี้ใต้ 3) ภาษาถิ่นไทยเหนือ (Northern Thai Dialect) หรือภาษาคำเมือง และ 4) ภาษาถิ่นอีสาน (Isan Dialect) อย่างไรก็ตามภาษาไทยถิ่นที่ใช้พูดกันในท้องถิ่นของประเทศไทยนั้น นับได้ว่าเป็นภาษาถิ่นไทยตระกูลดั้งเดิม (Proto Tai) ซึ่งแต่ละถิ่นอาจใช้ภาษาแตกต่างกัน หรือคล้ายคลึงกัน ทั้งคำ ความหมาย และน้ำเสียง ตามถิ่นที่อยู่อาศัย

บราวน์ (Brown, 1965) ได้ใช้เกณฑ์การสืบทอดมาจากภาษาไทดั้งเดิม (Proto Tai) แบ่งภาษาในประเทศไทยเป็น 7 ถิ่นคือ 1) ภาษาไทใหญ่ 2) ภาษาไทยถิ่นเหนือ 3) ภาษาพวน 4) ภาษาไทยกลาง 5) ภาษาผู้ไท 6) ภาษาลาว และ 7) ภาษาไทยถิ่นใต้ แชมเบอร์เลน (Chamberlain, 1975) ได้ใช้เกณฑ์ทางเสียงแบ่งภาษากลุ่มตะวันตกเฉียงใต้ (SWT Dialect) เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) ภาษากลุ่ม P และ 2) ภาษากลุ่ม PH ซึ่งในกลุ่ม PH ได้แบ่งออกเป็นภาษาย่อย 6 กลุ่ม คือ 1) ภาษาไทยสยาม 2) ภาษาผู้ไท 3) ภาษาไทเหนือ 4) ภาษาพวน 5) ภาษาลาว และ 6) ภาษาไทยถิ่นใต้

ภาษาไทยพวน เป็นภาษาที่อยู่ในตระกูลภาษาไทย (Tai Family) ที่พูดอยู่ที่ เมืองพวน โกล้ห่งไห่ทิน แขวงเชียงขวาง ประเทศลาว ดังนั้นภาษาพวนจะมีวงศ์คำศัพท์ร่วมกับภาษาลาว (Laotian Language) มากกว่าภาษาไทยกลาง (Thai Language) คนไทยพวนมีคำเรียกอยู่ 2 คำ คือ เรียกว่า “ไทยพวน” ในฐานะชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทย และคำว่า “ลาวพวน” เพราะเป็นผู้ที่ใช้คำศัพท์ร่วมกันกับภาษาลาว ชาวไทยพวนมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในประเทศลาวมาก่อน ปัจจุบันชาวไทยพวนในประเทศไทยอาศัยอยู่ 23 จังหวัด โดยพบในภาคอีสานมีทั้งหมด 3 จังหวัด ได้แก่ 1) จังหวัดอุดรธานี อำเภอบ้านฝืด 2) จังหวัดหนองคาย อำเภอศรีเชียงใหม่ อำเภอท่าบ่อ อำเภอโซ่พิสัย และอำเภอโพธิ์ตาก และ 3) จังหวัดเลย อำเภอเชียงคาน ชาวไทยพวนกลุ่มต่างๆ นั้น อาศัยอยู่ในพื้นที่ของคนกลุ่มใหญ่ คือ เมื่ออาศัยอยู่ในภาคกลางก็รับภาษาไทยกลางเข้ามาใช้ เมื่ออยู่ภาคอีสานก็รับเอาภาษาอีสานเข้ามาใช้ ดังนั้นภาษาของชาวไทยพวนจึงมีการแปรไปตามพื้นที่ต่างๆ การใช้ภาษาไทยพวนที่ปรากฏในคำบุรุษสรรพนามก็แสดงให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างดังที่ สมทรง บุรุษพันธ์ (2543 : 6) การเปลี่ยนแปลงของภาษาทำให้เกิดความแตกต่างของภาษาถิ่นอย่างสอดคล้องกันคือ ความแตกต่างทางด้านกรอออกเสียง ระบบเสียง ความหมาย และระบบไวยากรณ์

คำบุรุษสรรพนามสามารถสะท้อนลักษณะการใช้ภาษาของแต่ละชาติพันธุ์ และเสริมสร้างความเข้าใจและเข้าถึงความคิด ค่านิยม ความรู้ และทัศนคติของคนชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์นั้น โดยผ่านวัฒนธรรมทางภาษาตามแนวคิดทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (Ethno-semantic) แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นการมองโลกของผู้พูด นักวิชาการหลายท่าน (Frake, 1980 ; วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์, 2526) กล่าวสอดคล้องกันว่า คำบุรุษสรรพนามเป็นคำที่สะท้อนวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ละเอียดอ่อนและมีความหมายแฝงมันยังแสดงให้เห็นความเป็นตัวตนของผู้พูดว่ามีความสุภาพ อ่อนน้อมและให้เกียรติผู้ร่วมสนทนา ทั้งการให้ความสำคัญกับเพศ (Gender) ซึ่งนับได้ว่าเป็นลักษณะทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งในการใช้ภาษา ดังนั้นการวิจัยการใช้คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวนภาคอีสาน

เรื่องนี้จึงจะทำให้เห็นลักษณะความเหมือนและความแตกต่างของการใช้ภาษาไทยพวน ซึ่งจะเชื่อมโยงไปถึงการเปลี่ยนแปลงภาษาไทยพวนตามบริบททางสังคม (Social factor) ของคู่สนทนาด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยผสมผสานระหว่างเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยทางด้านภาษาศาสตร์ (Linguistics) วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้คำบุรุษสรรพนามตามบริบททางสังคมของชาวไทยพวนภาคอีสาน และเพื่อเปรียบเทียบการใช้คำบุรุษสรรพนามของคน 3 ช่วงอายุ ได้แก่ 1) ช่วงอายุ 15-25 ปี 2) ช่วงอายุ 35-45 ปี และ 3) ช่วงอายุ 55-65 ปี ซึ่งเป็นชาวไทยพวนในเขตพื้นที่ภาคอีสาน ได้แก่ 1) หมู่บ้านบูนอม อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2) หมู่บ้านถ่อน อำเภอบ้านฝืด จังหวัดอุดรธานี และ 3) หมู่บ้านโพธิ์ตาก อำเภอโพธิ์ตาก จังหวัดหนองคาย โดยมีเครื่องมือแบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม วิเคราะห์ด้วยสถิติทางสังคมศาสตร์ การวิจัยนี้มีประชากรกลุ่มตัวอย่างจำนวน 302 คน ผู้วิจัยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบโควตา (Quota Sampling) และทำการเลือกสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำเสนอด้วยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ประกอบการยกตัวอย่างรูปประโยคที่ปรากฏการใช้คำบุรุษสรรพนาม

ตาราง แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามช่วงอายุ

กลุ่มตัวอย่าง	อายุ	15-25 ปี		35-45 ปี		55-65 ปี		รวม
		ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	
กลุ่มที่ 1 จังหวัดเลย		23	23	22	22	20	20	130
กลุ่มที่ 2 จังหวัดอุดรธานี		17	17	21	21	12	12	100
กลุ่มที่ 3 จังหวัดหนองคาย		9	9	15	15	12	12	72
รวมทั้งสิ้น		49	49	58	58	44	44	302

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า การใช้คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวนภาคอีสาน มีทั้งหมด 182 คำ โดยแยกประเภทของคำบุรุษสรรพนาม ได้แก่ 1) คำบุรุษสรรพนามที่ 1 จำนวน 42 คำ 2) คำบุรุษสรรพนามที่ 2 จำนวน 89 คำ และ 3) คำบุรุษสรรพนามที่ 3 จำนวน 51 คำ ดังนี้

คำบุรุษสรรพนามที่ 1 โดยไม่แบ่งเพศ จำนวน 42 คำ ได้แก่

กู ข้อย เฮา กัน ผม อ้าย พ่อ อา นาง พี่ น้อง
 เผื่อ แม่ อาว ฉัน น้ำ เอื้อย หนู โอย เรา เค้า พ่อตู้
 แม่ตู้ พ่อลุง พ่อตา ข้าน้อย แม่ยาย แม่ป่า
 อ้ายเคี้ย แม่ดอง พ่อดอง ตู๋หม่อม เอื้อยเพอะ ตัวข้อย
 พ่อน้อย แม่น้อย ชื่อ+เล่น พ่อ+ชื่อลูกคนแรก แม่ยาย+ชื่อหลานคนแรก แม่+ชื่อลูกคนแรก พ่อตา+ชื่อหลานคนแรก และตู๋หนุ่ม

คำบุรุษสรรพนามที่ 2 โดยไม่แบ่งเพศ จำนวน 89 คำ ได้แก่

โต มิ่ง เจ้า เพื่อน อ้าย อาว พ่อ น้ำ อา เอื้อย เจอ แม่
 น้อง ยาย นาง หนู ลูก คุณ น้อย แก สุ หมอ เจ้ อ้อด
 แอ ตา ตัว ท่าน อีนี่ บักนี่
 สูเจ้า แม่มิ่ง พ่อมิ่ง แม่ย่า พ่อปู่ เจ้านาย
 บักหล้า บักห้า พ่อไซ้น แม่ไซ้น อีคำ ตู๋หม่อม
 บักอ้าย เอื้อยเพอะ อ้ายเคี้ย อีหล้า อีน้อย พ่อตู้
 แม่ตู้ ชื่อ+เล่น พ่อลุง แม่ป่า เจ้าของ บัก+ชื่อ ผู้ใหญ่
 อบต. กำนัน ประธาน พ่อผู้ใหญ่ พ่อกำนัน พ่ออบต.
 หัวหน้า แม่ผู้ใหญ่ แม่กำนัน แม่อบต. อีนางน้อย ลูกหล้า
 น้องไ้ อ้ายเขย ตัวเอง บักคำ ท่านประธาน อบต+ชื่อ ลูกผู้ใหญ่
 ลูกกำนัน ลุง อบต. ท่านผู้ใหญ่ ยาพ่อกำนัน ยาพ่ออบต. ยาแม่ผู้ใหญ่
 ยาแม่กำนัน ยาแม่ อบต. ผู้ใหญ่+ชื่อ กำนัน+ชื่อ แม่น้อย พ่อน้อย นาย+ชื่อ
 ยาพ่อผู้ใหญ่ ยาย+ชื่อหลานคนแรก พ่อ+ชื่อลูกคนแรก พ่อตา+ชื่อหลานคนแรก แม่+ชื่อลูกคนแรก แม่ยาย+ชื่อหลานคนแรก ตา+ชื่อหลานคนแรก และตู๋หนุ่ม

คำบุรุษสรรพนามที่ 3 โดยไม่แบ่งเพศ จำนวน 51 คำ ได้แก่

มัน	เพิ่น	ซุม	สู่ม	ลาว	เส่า
จุ่ม	เขา	ไทเฮา	ซุมเขา	สู่มเพิ่น	อ้ายอันนั้น
ซุมเพิ่น	จุ่มนั้น	พวกท่าน	ซุมโต	หมู่ลูก	ซุมน้อง
หมู่โต	หมู่เจ้า	แม่นั้น	พ่อนั้น	อบต.นั้น	หมอนั้น
ท่านนั้น	หมวดนั้น	หมูนั้น	จู้เจ้า	เด่านั้น	บักนั้น
ซุมนั้น	สู่มนั้น	คะเจ้า	พวกนั้น	อีนั้น	เส่านั้น
ผู้นั้น	พ้อตู่	แม่ตู่	ไท่นั้น	ชื่อ+เล่น	แม่ยายนั้น
พ้อตานนั้น	ผู้ใหญ่้นั้น	กำนันนั้น	อี+ชื่อผู้หญิง	แม่ป้าอันนั้น	เอ้อยอันนั้น
แม่+ชื่อลูกคนแรก	พ้อ+ชื่อลูกคนแรก	พ้อตา+ชื่อหลานคนแรก		แม่ยาย+ชื่อหลายคนแรก	
พ้อลุงอันนั้น	ตา+ชื่อหลานคนแรก	ยาย+ชื่อหลานคนแรก	และ บัก+ชื่อผู้ชาย		

ชาวไทยพวนภาคอีสานได้ใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 2 มากที่สุด รองลงมาคือคำบุรุษสรรพนามที่ 3 และน้อยที่สุดคือคำบุรุษสรรพนามที่ 1 อย่างไรก็ตามชาวไทยพวนทั้งเพศชายและเพศหญิงใช้คำบุรุษสรรพนามตามบริบททางสังคม ได้แก่ กาลเทศะ เพศ อายุ ความเป็นเครือญาติ ความสนิทสนม ความสุภาพ และการแสดงอารมณ์ โดยคำบุรุษสรรพนามที่ใช้ตามกาลเทศะ จัดแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ความเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพศ คือแบ่งตามสภาพเพศ ได้แก่ เพศชายและเพศหญิง อายุ แบ่งออกเป็น 3 ช่วงอายุ ได้แก่ 1) ช่วงอายุ 15-25 ปี 2) ช่วงอายุ 35-45 ปี และ 3) ช่วงอายุ 55-65 ปี ความเป็นเครือญาติ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ ความเป็นเครือ

ญาติกันและไม่เป็นเครือญาติกัน ความสนิทสนม แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ สนิทสนมกันและไม่สนิทสนมกัน ความสุภาพ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ แสดงความสุภาพและไม่แสดงความสุภาพ การแสดงอารมณ์ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะได้แก่ แสดงอารมณ์พอใจและแสดงอารมณ์ไม่พอใจ และยังพบว่าการใช้คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวนภาคอีสาน ทั้ง 3 พื้นที่ และ 3 ช่วงอายุ มีการใช้คำบุรุษสรรพนามเหมือนกันและแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งตามบริบททางสังคม 2 ประเด็น ได้แก่ 1) คนรู้จักกันในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และ 2) คนไม่รู้จักกันในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ดังนี้

ตัวอย่างที่ 1 เพศหญิง

คนรู้จักกันสถานการณ์ที่เป็นทางการเพศหญิงสนทนากับเพศหญิง

“ข้อยขอเว้าแต่แม่ผู้ใหญ่ที่คะเจ้าเว้ากันเถื่อก่อนบ่เป็นสังเนาะ”

“ฉั้นขอพูดหน่อยผู้ใหญ่บ้านที่เขาพูดกันครั้งก่อนไม่มีอะไรหรือ”

คนรู้จักกันสถานการณ์ที่เป็นทางการเพศหญิงสนทนากับเพศชาย

“ข้อยขอเว้าแต่พ้อผู้ใหญ่ที่คะเจ้าเว้ามาเป็นแท้เป้าะ”

“ฉั้นขอพูดหน่อยผู้ใหญ่บ้านที่เขาพูดมาไซ่เรื่องจริงหรือ”

จงบกล กองคำ (28 มีนาคม 2558). สัมภาษณ์.

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 1 คำว่า “ข้อย” ทั้งเพศชายและเพศหญิงใช้เหมือนกัน

และใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เพื่อแสดงความสุภาพของ

ผู้พูด ทั้งนี้ยังแสดงถึงการยกย่องและให้เกียรติผู้อื่น คำว่า “ซ้อย” นี้ได้กร่อนมาจากคำว่า “ซ้าน้อย” หมายความว่า บ่าวข้าฐานะน้อยซึ่งแสดงถึงความถ่อมตัวอย่างยิ่ง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงลักษณะนิสัยของสังคมวัฒนธรรมไทย ที่มีความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตน และยกย่องให้เกียรติผู้อื่น

ส่วนการใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 2 คำว่า “แม่ผู้ใหญ่” ใช้แทนเพศหญิง ที่มีตำแหน่งหน้าที่เป็นผู้ใหญ่ในบ้านหรือเป็นภรรยาของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งชาวไทยพวนจะเรียกว่า “แม่ผู้ใหญ่” ตามตำแหน่งของตนหรือตามตำแหน่งของสามีเพื่อแสดงความเคารพนับถือ เช่นเดียวกันกับคำว่า “พ่อผู้ใหญ่” ซึ่งเป็นบุรุษสรรพนามที่ 2 ที่ใช้แทนเพศชาย ที่มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า เพื่อแสดงการยกย่องให้เกียรติตามฐานะหน้าที่ และการใช้คำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 3 คำว่า “คะเจ้า” ใช้เหมือนกันทั้งเพศชายและเพศหญิงเมื่อกล่าวถึงบุคคลที่สามหรือผู้ที่ถูกกล่าวถึง สามารถใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า

คนไม่รู้จักกัน

ในสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการโดยใช้บริบททางสังคมคือ เพศ ในที่นี้หมายถึงเพศสภาพ ได้แก่ เพศชายและเพศหญิง ซึ่งใช้เป็นตัวกำหนดการใช้คำบุรุษสรรพนาม ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 2 เพศชาย

คนไม่รู้จักกันสถานการณ์ที่เป็นทางการ เมื่อสนทนากับเพศเดียวกัน

“ผมอยากอู้ว่าเจ้านายมีความคิดพิสังตามที่เพิ่นเว้ามา”

“ผมอยากทราบว่เจ้านายมีความคิดอย่างไรกับที่เขาพูดมา”

จงกล กองคำ (28 มีนาคม 2558). สัมภาษณ์.

จากตัวอย่างข้างต้น การใช้คำบุรุษสรรพนามที่ 1 คำว่า “ผม” ซึ่งเป็นคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยกลางแทนผู้พูดที่เป็นเพศชายเท่านั้น ชาวไทยพวนได้ยืมคำบุรุษสรรพนามภาษาไทยกลางหรือเกิดการปนภาษา

(Cord-Mixing) ระหว่างภาษาไทยพวนกับภาษาไทยกลาง อย่างไรก็ตาม คำว่า “ผม” ชาวไทยพวนจะนำมาใช้ในสถานการณ์ที่เป็นทางการโดยใช้กับคนไม่รู้จักกัน อายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า อีกทั้งยังใช้พูดกับเพศเดียวกัน และต่างเพศกันด้วย และยังแสดงให้เห็นสภาพเพศอย่างชัดเจน คือใช้เป็นคำบุรุษสรรพนามที่ 1 แทนผู้พูดเพศชายเท่านั้น

ส่วนคำบุรุษสรรพนามที่ 2 คำว่า “เจ้านาย” เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ที่มีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคม เช่น ข้าราชการ เป็นผู้นำ เป็นต้น ทั้งนี้ชาวไทยพวนใช้กับคนที่มีอายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า และใช้กับเพศเดียวกันและต่างเพศกัน และคำบุรุษสรรพนามที่ 3 คำว่า “เพิ่น” เป็นคำบุรุษสรรพนาม เอกพจน์ ที่ใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึงเพียงคนเดียว สามารถใช้กับผู้ที่มีอายุเท่ากัน อายุมากกว่า และอายุน้อยกว่า และใช้พูดกับเพศเดียวกันและต่างเพศกันด้วย

ชาวไทยพวนให้ความสำคัญกับความเป็นเครือญาติกันโดยสะท้อนผ่านการใช้คำบุรุษสรรพนาม คำสรรพนามที่ใช้เรียกญาตินั้นมีความซับซ้อน ในการวิจัยนี้พบว่า มีจำนวน 29 คำ ได้แก่ พี่ น้อง เอื้อย อ้าย น้า อา อาว อ้ายเขย เอื้อยแพ้อ พ่อ แม่ พ่อ+ชื่อลูกคนแรก แม่+ชื่อลูกคนแรก ลุง/พ่อลุง ป้า/แม่ป้า ตา/พ่อตา ยาย/แม่ม่าย พ่อน้อย แม่น้อย พ่อตอง แม่ตอง พ่อตา+ชื่อหลานคนแรก แม่ม่าย+ชื่อหลานคนแรก ปู่/พ่อปู่ ย่า/แม่ย่า พ่อคู่แม่คู่ ตู๋หนุ่มและตู๋หมอน เป็นต้น การวิจัยนี้สอดคล้องกับ อังกาบ ผลากรกุล (1972) ได้สรุปไว้ว่า คำเรียกญาติ (Kin Terms) เช่น พี่ ป้า เป็นคำบุรุษสรรพนามเฉพาะที่ใช้เรียกญาติเท่านั้น

ผลการศึกษา พบว่า ชาวไทยพวนทั้ง 3 ชวงอายุ มีการใช้รักษาและมีการใช้คำบุรุษสรรพนามภาษาไทยพวนภาคอีสานทั้งบุรุษสรรพนามทั้ง 3 กลุ่ม นอกจากนี้ยังพบว่าชาวไทยพวนภาคอีสานมีการนำคำบุรุษสรรพนามโดยการปนคำสรรพนามในภาษาไทยกลาง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการศึกษาและสื่อสารมวลชน นอกจากนี้ยังมีการปนคำบุรุษสรรพนามจากภาษาไทยถิ่นเลย ซึ่งเป็นภาษาย่อยในท้องถิ่นและภาษาไทยถิ่นอีสาน ซึ่งเป็นภาษาไทยถิ่นในระดับภูมิภาคมาใช้ร่วมด้วย

อภิปรายผล

จากข้อมูลพบว่าชาวไทยพวนทั้ง 3 จังหวัดมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ชาวไทยพวนจังหวัดเลย ยังคงคำศัพท์ของชาวไทยพวนและรักษาภาษาไทยพวนไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งสะท้อนจากการคงคำศัพท์และการใช้ภาษาไทยพวนของผู้ที่มีอายุน้อยที่ยังคงใช้คำศัพท์เหมือนกันกับผู้ที่มีอายุมาก ส่วนจังหวัดหนองคาย พบว่าผู้ที่มีอายุน้อยจะใช้ภาษาไทยกลางในการสนทนามากกว่าใช้ภาษาไทยพวน จะใช้ภาษาไทยพวนเมื่อสนทนากับชาวไทยพวนด้วยกัน ประเด็นนี้อาจเกิดจากระบบการศึกษา เพราะในการศึกษานั้นจะต้องใช้ภาษาไทยกลางเป็นหลักในการศึกษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาษาไทยพวนในพื้นที่นี้มีแนวโน้มที่จะสูญเสียคำในภาษาไทยพวน จังหวัดอุดรธานี พบว่ามีการนำคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทย

กลางมาใช้ในการสนทนาในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเป็นชาวไทยพวนที่แวดล้อมด้วยสังคมเมือง การศึกษา และสื่อสารมวลชนแขนงต่างๆ อาจมีผลต่อการใช้คำบุรุษสรรพนามของชาวไทยพวน พื้นที่นี้มีแนวโน้มที่จะสูญเสียคำมากกว่าจังหวัดอื่นๆ

ผลการศึกษานี้ได้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาของชาวไทยพวน ซึ่งเป็นกลุ่มคนจำนวนน้อยในสังคมที่ใช้ภาษาชาติพันธุ์ตนเองในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันชาวไทยพวนจึงรับเอาภาษาไทยกลางและภาษาไทยถิ่นอื่นมาใช้ในการสนทนาและยังมีการใช้ปะปนระหว่างคำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยพวนกับภาษาไทยถิ่นอื่น ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ทางภาษาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ ในประเทศไทยอย่างกว้างขวางเช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- วิไลวรรณ ขนิษฐานันท์. (2526). *ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2543). *ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น*. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
- Brown, J. (1965). *From Ancient Thai to Modern Dialects*. Bangkok: Social Science Association Press of Thailand.
- Chamberlain, R. (1975). *A New Look as the History Classification of the Tai Language*. Lanxang Heritage, 5(3), 45-48.
- Frake, C. (1980). *Language and Cultural Description Essays*. Stanford: Stanford University Press.
- Palakornkul, A. (1972). *A Socio-Linguistic Study of Pronominal Strategy in Spoken Bangkok Thai*. Dissertation, Ph.D., University of Texas, Austin.